

Костицький Василь (доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Академії правових наук України)

Реалізація екологічної функції держави в системі розподілу влади, сучасна конституційна модель та методологія глобальної перспективи.

Автор пов'язує можливість і доцільність розробки та ухвалення Екологічної Конституції Землі із змінами моделі сучасної держави, утвердженням нової запропонованої Костицьким В.В. теорії розподілу влади, яка включала б два рівні та сім гілок влади, побудованої з врахуванням аксіоми, за якою народ є вищий суверен і єдиним джерело влади.

Автор связывает возможность и целесообразность разработки и принятия Экологической Конституции Земли с изменением модели современного государства, утверждением новой предложенной Костицким В.В. теории разделения властей на два уровня и семь ветвей, построенной с учетом аксиомы, в соответствии с которой народ является высшим сувереном и единственным источником власти.

Глобалізація суспільного життя обумовила потребу у пошуках нових ідей організації державної влади з врахуванням формування глобального громадянського суспільства, єдиного загальносвітового інформаційного простору, нової глобальної економіки та нового типу взаємовідносин між державами. Ця потреба обумовлена як причинами політичного, економічного характеру, так і особливостями і необхідністю здійснення функцій держави, пов'язаної із охороною довкілля, боротьбою з тероризмом, подоланням голоду, вирішенням проблеми питної води та іншими викликами сучасному суспільству.

Питання про прийняття Екологічної Конституції Землі потребує також з'ясування багатьох політико-правових питань. Проблема їх постановки та вирішення, на сьогоднішній день, на мою думку, накладається на іншу дуже серйозну проблему, яку я називаю проблемою кризи сучасного правознавства, а швидше навіть сучасного праворозуміння. Адже коли стане питання про підготовку та ухвалення такого земного документу, як Екологічна Конституція Землі, ми станемо перед фактом усвідомлення різниці між цим документом і тими багатьма міжнародно-правовими актами, які уже зараз функціонують.

По-друге. Механізм ухвалення Екологічної Конституції Землі потребуватиме з'ясування питання про організацію влади у державі, відповіді на питання, хто ж від держави мав би бути повноважним приймати таке доленосне рішення, за яким почне діяти правовий акт, що зумовить

обмеження суверенітету кожної держави, яка визнає для себе Екологічну Конституцію Землі. Треба сьогодні говорити про оптимальну модель сучасної держави та її конституційне закріплення, врахування у національних конституціях порядку надання чинності загальнопланетарним актам, першим з яких буде Екологічна Конституція Землі.

Слід сказати, що на сьогоднішній день у вирішенні деяких із цих питань ми знаходимось в тупику. Поверховий аналіз особливостей розвитку правової науки дає підстави говорити про відсутність нових теорій, здатних усунути кризу сучасного правознавства, що охопила як практику законотворення, так і методологію права.

Учені-правознавці у пошуках подолання проблем, які стали перешкодою сучасного розвитку правової системи України. Спостерігаємо спроби утвердження неонормативізму, спроби реанімувати вчення Г.Кельзена. Маємо твердження про верховенство не права, а закону, про посилення кримінальної відповідальності за ті чи інші правопорушення, зміцнення державного апарату і т.д.

Окремою гілкою виступає спроба ренесансу марксизму. Держава тут апарат придушення і класового панування, а право – знаряддя юридичного закріплення класової волі. Доречно нагадати, що вивчення марксизму у багатьох зарубіжних вузах, вивчення «Капіталу» К. Маркса ще не означає переходу освіти та практики державного будівництва на марксистські рейки. Марксизм у поглядах на право залишається суб'єктивно-волюнтаристичним економізмом. Нагадаємо: ваше право є воля вашого класу, воля, зміст якої визначається економічними інтересами вашого класу, апелювали К.Маркс і Ф.Енгельс до буржуазії у «Маніфесті комуністичної партії».[3]

Друга група розробок є свого роду пошуком компромісу між «живим» правом Ерліха та божественним походженням держави і права Л.Й. Петражицького.

---

¹*Рабінович П.М.* Права людини та їх юридичне забезпечення (основи загальної теорії права і держави). – К., 1992. – С.7. Слід зазначити, що П.М. Рабінович одним з перших в українській теоретико-правовій науці підійшов до нового розуміння права, вбачаючи в ньому не тільки імперативи, але й можливості вільного розвитку особи.

ЗМаркс К., Енгельс Ф. Соч. Т.4.С.443. Див. також: Соч.Т.3.С.322.

Третій напрямок науково-теоретичних досліджень лежить у площині ідеї народного суверенітету Ж.Ж.Руссо та теорії природного права аж від Ульпіана.

Ймовірно, що саме на стику другого і третього напрямку розвитку теорії права в українській сучасній науці і знаходиться центр перспективних досліджень, майбутніх уявлень про право і державу. Значний інтерес знову може викликати думка, які засадничі положення лежать в основі права. Без сумніву, тут назвуть ідею справедливості, закріплення прав людини. Ряд

вчених та політиків такою вважають українську національну ідею. Підвищений інтерес до неї пояснюється необхідністю переосмислення змісту і ролі національної ідеї у житті народу відповідно до нових історичних та політичних реалій, пов'язаних з особливостями сучасного етапу державного будівництва.

У процесі дослідження цієї проблематики започатковано новий науковий напрям – етнодержавознавство, концептуальним ядром якого є українська національна ідея. Вагомий внесок у розробку цих проблем вніс Ю.Римаренко як особистими науковими працями, так і завдяки організованим ним колективними фундаментальними дослідженнями, енциклопедичними та довідковими виданнями, здійсненими під його керівництвом.

Узагальнюючи наявні теоретичні доробки вітчизняних дослідників можна стверджувати, що національна ідея – це своєрідна національна мета, яка об'єднує і підносить народ, інтегрує і гармонізує інтереси нації – політичних сил, корпоративних і професійних об'єднань, етнічних груп та релігійних конфесій, тобто всіх суб'єктів громадянського суспільства, найповніше відповідає її традиціям, устремлінням, культурно-психологічним установкам, забезпечуючи подальший розвиток та знаходить, зокрема, свій зовнішній вираз у найбільш досконалій моделі національно-державного устрою.

Українська національна ідея знайшла своє юридичне оформлення в Конституції України. У Преамбулі Конституції України зазначено, що Верховна Рада України, «спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення» приймає цю Конституцію, а в статті 1 проголошує Україну суверенною і незалежною державою.

Дехто схильний стверджувати, що на сьогодні національна ідея себе вичерпала, а тому необхідно шукати нову ідею, яка консолідувала б Український народ. З цього приводу зауважимо, що в умовах інформаційних та економічних воєн ХХІ століття проблеми соборності, незалежності та суверенності народу, влади і держави продовжують залишатися достатньо актуальними. Національна ідея наповнюється новим змістом, в основі якого – економічний патріотизм як складова національної ідеї.[5] У ХХІ столітті національна ідея не мислиться без усвідомлення необхідності збереження доквілля для нинішнього і прийдешніх поколінь як умови існування етносу, нації, народу. Зрозуміло, що як економічний патріотизм, так і необхідність збереження доквілля мають розглядатися не тільки у якості складових національної ідеї, але й як принципи права.

---

5. Костицький В.В. Економічний патріотизм як соціально-економічне і правове явище. Право України, №6, 2001; Київ, 2001; Закон концентрації банківського капіталу: необхідність та шляхи здійснення. Право України, № 12, 2002; Київ, 2002; Економіко-правові проблеми концентрації капіталу: від промислово-фінансових груп до

транснаціональних компаній. Право України, № 3, 2003; Київ, 2003; Економічний патріотизм як складова національної ідеї. Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи; Київ, 2001; Українська національна ідея: минуле і сучасне; друк; Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи; Київ, 2002.

Сьогодні є підстави говорити, що ро таку складову національної ідеї, як загальносуспільне прагнення розбудови правової держави, заснованої на принципі розподілу влади як однієї із умов реалізації європейських устремлінь Українського народу, забезпечення "вростання" України в європейську та світову спільноту, критерієм віднесення України до числа цивілізованих держав, складовою менталітету та світогляду сучасного українця.

Вперше знаходимо такі ідеї у роботах представників платонівської школи: Держава – спільність людей, достатньо сильна для процвітання; узаконена спільність багатьох людей (Див.: "История политических и правовых учений: Хрестоматия для юридических вузов и факультетов /Сост. И общ. Ред. Проф., д-р ист. Наук Г.Г. Демиденко. – Харьков: "Факт", 1999. - С.35). Правова держава у Жан-Жака Руссо керується Суспільним договором, який служить основою всіх прав, а метою її є встановлення загального блага (Див.: "История политических и правовых учений: Хрестоматия для юридических вузов и факультетов /Сост. И общ. Ред. Проф., д-р ист. Наук Г.Г. Демиденко. – Харьков: "Факт", 1999. -С.223). Томас Джефферсон справжньою основою республіканської держави вважає рівноправність кожного громадянина, рівні особисті і майнові права і розпорядження ними (Див.: "История политических и правовых учений: Хрестоматия для юридических вузов и факультетов /Сост. И общ. Ред. Проф., д-р ист. Наук Г.Г. Демиденко. – Харьков: "Факт", 1999. -С.401). Дійсністю моральної ідеї називав державу Г. Гегель (Георг Вільгельм Фридрих Гегель. Философия права. – М.: Мисль, 1990. – С. 279).

Ідея розподілу владних функцій розвивалася паралельно з ідеєю правової держави як одна з її умов поряд з іншими ознаками, зокрема такими, як гарантування прав і свобод особи, реальна рівноправність, верховенство права, справедливість закону, відповідальність держави перед людиною та інш.

Зміст цього принципу полягає у забезпеченні розподілу влади з тим, щоб не допустити зосередження влади в руках однієї особи або групи (клану, класу) людей. Але для держави ХХІ століття розподіл влади стає об'єктивною передумовою оптимального функціонування механізму влади, ефективного виконання державою своїх завдань і функцій, обов'язків перед громадянським суспільством.

Історія наукових пошуків вирішення цієї проблеми сягає дещо далі традиційно цитованих у нас джерел Ш. Л. Монтеск'є або, у кращому випадку, Д. Локка. Згадаємо у зв'язку з цим, що ще древньогрецький історик Полібій (200 – 120 рр. до н. е.) писав: влада у древньому Римі поділена таким чином, щоб жодна з ланок влади не переважувала іншу (Див.: "Общая теория

государства и права. Академический курс в 2-х томах. Отв. Ред. Проф. М.Н. Марченко. – Том 1. Теория государства. – М.: "Зерцало", 1998. – С. 378). У Платон держава називається справедливою тоді, коли із трьох наявних у ній станів (правителі, воїни і ремісники) кожний робить свою справу (Див.: "История политических и правовых учений: Хрестоматия для юридических вузов и факультетов /Сост. И общ. Ред. Проф., д-р ист. Наук Г.Г. Демиденко. – Харьков: "Факт", 1999. -С.25.) Ідею розподілу владних функцій знаходимо і у Томмазо Кампанелі., і у Жана Бодена, і в Гуго Гроція, і у Бенедикта Спінози, і у Джерарда Уінстенлі.

Звичайно, Джон Локк вперше сформулював теоретичні засади поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову. Законодавча влада у нього та, яка "має право *вказувати*, як має бути застосована сила *держави* для збереження суспільства та його членів". Для забезпечення "*безперервного виконання і спостереження за цим виконанням*" необхідно, щоб увесь час існувала влада, яка слідкувала б за *виконанням* тих законів, які створені і залишаються в силі". Третя гілка влади у Джона Локка – народна, або федеративна, що "відповідає тій владі, якою за природою володіє кожна людина до того, як вступила у суспільство" Тут же Джон Локк обґрунтовує верховенство законодавчої влади, підпорядкованість виконавчої влади законодавчій. Не дивлячись на прихильність до ідеї народного суверенітету та право народу на застосування сили проти несправедливої і незаконної сили, Джон Локк ще не говорить про народ як єдине джерело влади, тому висловлюється щодо недоцільності розподілу і передання в руки різних людей виконавчої та федеративної (народної) влади. Очевидно, це обумовлено спробами тогочасних передових мислителів теоретично обґрунтувати необхідність обмеження королівської влади (Див.: "История политических и правовых учений: Хрестоматия для юридических вузов и факультетов /Сост. И общ. Ред. Проф., д-р ист. Наук Г.Г. Демиденко. – Харьков: "Факт", 1999. -С.202-203) у законодавчій та виконавчій сфері, у тому числі шляхом створення парламенту та системи органів виконавчої влади, до роботи у яких запрошувалися б люди за професійною ознакою.

Сучасна держава не може не бути правовою. Уже в Декларації прав людини і громадянина, прийнятої у 1789 році Національними Зборами Франції, проголошувалося, що суспільство, в якому не забезпечено користування правами і не проведено розподіл влад, не має конституції. Сьогодні держава, в якій не забезпечено розподіл влад, розглядається світовим співтовариством як анахронізм ХХІ століття, тоталітарна держава, влада хунти, феодалний пережиток і т.д. При цьому, така держава стає дуже часто об'єктом ізоляції, а її громадяни – заложниками влади, позбавленими нормального спілкування із світовим співтовариством.

Тільки правова держава здатна стати на службу суспільству і людині, у тому числі забезпечити реалізацію екологічних прав особи як на національному, так і на міжнародному рівні..

З ухваленням Конституції України у 1996 році в Україні було задекларовано створення правової держави. Не дивлячись на те, що

Конституцію назвали Основним Законом, вже у самому тексті була зроблена спроба позбутися цього радянського штампу. Конституцію Верховна Рада України ухвалила від імені Українського народу – громадян всіх національностей.

Зрозуміло, що віднесення Конституції до числа законів, навіть з додатком "Основний", принижує значення цього акту у розвитку суспільства та його місце у правовій системі. За своїм юридичним значенням сучасна конституція є Суспільним договором між державою та громадянським суспільством, договором, за яким держава бере на себе зобов'язання обслуговувати суспільство та визнає і гарантує права людини.

Звернемо увагу, що стаття 1 Конституції України визначає нашу державу як правову. В основі критеріїв віднесення держави до такої, що може бути названа правовою – пріоритет прав людини у системі права, гарантованість і реальність реалізації цих прав і свобод, наявність у країні громадянського суспільства, верховенство права, реалізація принципу диспозитивності (який слід розглядати як універсальний принцип права) у праві і правозастосовчій практиці ("можна все, що не заборонено законом" на відміну і на противагу пануючому в умовах будь-якої тоталітарної держави "можна все, що дозволено законом"), юридичне закріплення та реалізація принципу розподілу влади. Насправді, ці проблеми в умовах переосмислення теоретичних та методологічних засад права та формування нової філософії права в сучасних умовах є надзвичайно привабливими для дослідження і ми ще звернемося до їх аналізу. У контексті поставленої тут мети зосередимося на принципі розподілу влад як одному із основоположних, засадничих постулатів сучасного праворозуміння.

Сьогодні зі впливом тринадцяти років автору цих рядків як одночасно і співавтору ухваленої 28 червня 1996 року Конституції України доводиться визнавати, що тоді була допущена методологічна помилка, яка і зараз є причиною політичних протистоянь та збоїв у роботі державного апарату. Мова йде про те, що в основу моделювання державної влади у проекті Конституції України було закладено принцип, сформульований Джоном Локком та Шарлем Монтеск'є ще 270 років тому, щодо поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову, принцип, який зараз не охоплює всіх функціональних гілок державного механізму.

При цьому ми як співавтори Конституції України не врахували наступні моменти:

- з моменту наукової розробки Д. Локка і Ш. Монтеск'є пройшов значний час, за який державний апарат був значно удосконалений і ускладнений;
- у ХУІІ-ХУІІІ століттях в основу ідеї розподілу влади було покладено завдання не тільки і не стільки народного суверенітету, а завдання обмеження абсолютної королівської влади та позбавлення суспільства від можливої сваволі монарха, якщо він не міг чи не хотів бути мудрим;

- при підготовці проекту Конституції України у її розробників не вистачило часу для опрацювання моделі місцевого самоврядування, яке вже за цими ж конституційними вимогами є владою територіальної громади, має задекларовану майнову і бюджетну автономію;
- рівень легітимності обраного народом Президента України такий же, як і всієї Верховної Ради, однак за своїми повноваженнями Президент не може бути віднесений до жодної з означених гілок влади;
- вже у XX столітті появилися наукові роботи, які дещо по іншому описували систему "гілок" державного апарату;
- кінець XX – початок XXI століття ознаменувався новими викликами екологічного порядку, що постали перед сучасною цивілізацією і обумовили потребу у перегляді функцій держави та необхідності міжнародної інтеграції у вирішення питань збереження довкілля для нинішнього і прийдешніх поколінь людей.

До числа перших спроб переосмислення теорії розподілу влади в сучасних умовах віднесемо праці китайського вченого і політика Сунь Ятсена, який у роботі "Конституція п'яти влад" (Див.: Мухаев Р.Т. Хрестоматия по теории государства и права, политологии, истории политических и правовых учений: Пособие для вузов, юридических и гуманитарных факультетов. – М.: "Издательство ПРИОР", 2000 – с. 470 – 473) окрім законодавчої, виконавчої і судової гілок влади виділяв ще екзаменаційну і контрольну влади.

В правовій державі влада належить народу. Положення Конституції України про те, що єдиним джерелом влади є народ, не враховує однієї обставини. Народ є не тільки джерелом, але і носієм влади. У Ціцерона в роботі "Діалоги. Про державу. Про закони" ідеальною є держава, у якій сформована влада з "належною мірою будучи складеною із трьох видів влади – царської, влади оптиматів і народної"(Див.: "История политических и правовых учений: Хрестоматия для юридических вузов и факультетов /Сост. И общ. Ред. Проф., д-р ист. Наук Г.Г. Демиденко. – Харьков: "Факт", 1999. - С.47). Якщо так, то державна влада і місцеве самоврядування виступають похідними від влади народу. Отже, перш, ніж говорити про гілки влади, треба зв'язувати питання про рівні влади (див. рис.).

Очевидно, що першим рівнем влади є влада народу як єдиного джерела і єдиного носія влади. Другий рівень влади охоплює систему представницької влади. Ця система включає три гілки: законодавча влада в особі парламенту; президент держави; місцеве самоврядування.

Представницька влада є виборною. Принцип виборності представницької влади народом є неодмінною умовою існування влади взагалі, а не тільки представницької влади. Заміна, наприклад, обрання Президента України народом на всеукраїнських виборах на його обрання Верховною Радою України порушує принцип конституційної стабільності,

сформульований у Конституції України механізм формування та функціонування влади, конституційні приписи статті 5 щодо суверенітету народу.

У Конституції України прямо не сказано, що влада належить народу. Народ названий носієм суверенітету та джерелом влади. Однак стаття 5 Конституції у ч.ІІ установлює, що народ **здійснює** владу (виділено нами – В.К.) або безпосередньо, або через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Народ наділяє на виборах владою Парламент, Президента та місцеве самоврядування.

Окрім того, якщо єдиним джерело і носієм суверенітету (тобто, влади) є народ, то влада неподільно належить народу. Поділ влади на гілки є лише функціональною структуризацією системи влади народу. Цю обставину треба враховувати як у конструюванні механізму охорони навколишнього природного середовища, так і при розробці питання про ухвалення Екологічної Конституції Землі та створенні моделі національних і міжнародних органів забезпечення її реалізації.

Стаття 7 Конституції України, проголошуючи, що "в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування" конституціює місцеве самоврядування як окрему гілку влади. Отже, магістратура є владою народу, а не державною владою.

Згадаємо, що три основних елементи держави у роботі "Політика" виділяв Аристотель: законодавчий орган про діла держави; магістратура; судові органи (Див.: "История политических и правовых учений: Хрестоматия для юридических вузов и факультетов /Сост. И общ. Ред. Проф., д-р ист. Наук Г.Г. Демиденко. – Харьков: "Факт", 1999. -С.42-43). Місцеве самоврядування як гілка влади наділене відповідно до ст.142 Конституції України матеріальною і фінансовою основою у вигляді рухомого і нерухомого майна, доходів місцевих бюджетів, інших коштів, землею, природними ресурсами, що є у власності територіальних громад, а також об'єктами спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Елементи розподілу влади маємо і на місцевому рівні. Місцеві ради як місцеві парламенти формують виконавчу владу та власні контрольні органи.

Не дивлячись на те, що стаття 6 Конституції України передбачає здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову, постатейний аналіз Української Конституції дає підстави стверджувати, що в Конституції юридично закріплено створення державних органів, які не можуть бути віднесені до законодавчої, виконавчої та судової влади. Це інститут президентства, кваліфікаційні комісії суддів, Вища Рада Юстиції, прокуратура, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Зрозуміло, що у кожній країні конституція має свої особливості і по різному встановлює модель влади та співвідношення гілок влади. У Сунь Ятсена президент входить у систему виконавчої влади, натомість імператор є носієм законодавчої влади (Див.: Хрестоматія по теорії государства и

права, политологии, истории политических и правовых учений: Пособие для вузов, юридических и гуманитарных факультетов. – М.: "Издательство ПРИОР", 2000 – с. 472 – 473). На нашу думку, президент залишається виборним і обмеженим у правах монархом, оскільки поряд з нормотворчими, номінаційними, управлінськими повноваженнями має і судову (помилування), установчу та інші функції (Див.: Костицька І.О. Інститут президентства в Україні: становлення і функціонування (теоретико-правовий аналіз). – К.: Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи. – 2003. – 496 с.).

Третій рівень влади – похідний: виконавча влада, судова влада, контрольно-наглядова та атестаційна влада. Зазначу, що в новому проекті Конституції України автором статті створена модель організації влади, яка описана вище і яка включає два рівні та сім гілок влади.

Якщо місце судової влади, демократичні засади правосуддя, принципи незалежності судової влади, суддів та суду отримали своє теоретичне обґрунтування у літературі і зараз проблема подальшого розвитку судової влади пов'язується з вирішенням питань спеціалізації судів, розмежування повноважень спеціалізованих судів, визначенням статусу Верховного Суду України та кількості ланок судової системи, то навіть щодо виконавчої влади та шляхів здійснення адміністративної реформи правова наука все ще ламає списи у дискусіях теоретичного характеру на підступах до постановки завдань, обґрунтування системності реформ та інших загальних проблем.

Ні судова, ні виконавча гілки влади не можуть охоплювати екзаменаційну владу, як про це писав Сунь Ятсен. Його екзаменаційна влада по суті не є такою, а швидше виступає атестаційною владою, що має повноваження від народу, пов'язані з підбором кадрів для усіх гілок влади. Тут не погодимося із Сунь Ятсеном, який відносить екзаменаційну владу до законодавчої, а контрольну до судової. (Див.: Мухаев Р.Т. Хрестоматія по теории государства и права, политологии, истории политических и правовых учений: Пособие для вузов, юридических и гуманитарных факультетов. – М.: "Издательство ПРИОР", 2000 – с. 472 – 473).

У світі значний розвиток отримав інститут атестації кадрів суддів, адвокатів, лікарів (Канада, США, Франція, Іспанія). Органами, що складають атестаційну гілку влади як в Україні, так і в інших державах, є Вища Рада Юстиції (Вища Рада Магістратури у Франції, Генеральна Рада Судової Влади в Іспанії), Вища Кваліфікаційна Комісія Адвокатури в Україні. У майбутньому ми прийдемо до створення державних органів, у яких будуть працювати як державні службовці, так і представники громадянського суспільства, авторитетні люди, представники громадських організацій та професійного середовища, що будуть здійснювати від імені держави та в інтересах народу професійну атестацію та відбір кадрів для роботи у суспільно-значимих галузях, зокрема, таких як освіта, охорона здоров'я, судочинство, адвокатура, і обов'язково охорона довкілля.

Тепер про контрольно-наглядову владу. Контрольно-наглядова влада не може включати судову (Див.: Мухаев Р.Т. Хрестоматія по теории

государства и права, политологии, истории политических и правовых учений: Пособие для вузов, юридических и гуманитарных факультетов. – М.: "Издательство ПРИОР", 2000 – с. 472 – 473), але не може бути складовою і законодавчої влади. В полоні ідеї розширення повноважень Верховної Ради України у дев'яностих роках (до речі, за участю автора цієї статті) був розроблений проект Закону України про парламентський контроль. На щастя, ця ідея не була реалізована, але надалі знайшла своє втілення у наданні контрольних повноважень комітетам Верховної Ради України, що по-суті призвело до порушення принципу розподілу влади.

Наглядовими повноваженнями в Україні наділена Прокуратура України, яка за Конституцією 1996 року не може бути віднесена до жодної гілки влади, задекларованої у ст. 6 Конституції України. Спеціальні контрольні повноваження, особливий порядок формування та призначення кадрів мають Рахункова палата, Національна Рада з питань телебачення і радіо, Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі, Державна комісія з цінних паперів та інші державні органи.

Отже, знову на порядок денний стає питання про те, що громадянське суспільство, народ, якому належить влада і який творить апарат держави, справедливо може претендувати на те, щоб хтось від його імені здійснював контроль в галузі довкілля.

Саме у рамках контрольної-наглядної влади необхідно зосередити функції національного контролю і нагляду (зараз маємо в Україні природоохоронну прокуратуру) за дотримання законодавства про охорону довкілля та міжнародних актів, спрямованих на збереження природних багатств для нинішнього і майбутніх поколінь.

Виконавча влада включає як органи державної виконавчої влади, так і органи виконавчої влади місцевого самоврядування. Правда, у Конституції України розділ VI має назву "Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади", проте у цьому розділі визначені повноваження тільки органів державної виконавчої влади. Стаття 140, яка поміщена у розділ "Місцеве самоврядування" Конституції України, називає органи виконавчої влади, створювані місцевим самоврядуванням, виконавчими органами місцевого самоврядування, що не міняє їх статусу як органів виконавчої влади. На органи виконавчої влади покладаються функції забезпечення реалізації державної екологічної політики та вимог Екологічної Конституції Землі у сфері використання природних ресурсів, здійснення фінансування природоохоронних заходів.

Таким чином ми вирішуємо проблему, яку поставили вчені-юристи ще у 70-х роках минулого століття. Мова йде про розділення функцій природокористування і експлуатації природних ресурсів та функцій екологічного контролю, які на сьогоднішній день суміщаються в рамках Міністерства охорони навколишнього природного середовища України. Це міністерство сьогодні є контрольним органом, але одночасно і є великим природо користувачем.

І тепер про механізм ухвалення Екологічної Конституції Землі. Рішення тут має приймати еліта, яка має чи створити текст цієї Конституції. А далі, мабуть, за принципом Лісабонського протоколу кожна держава повинна прийняти Екологічну Конституцію Землі до виконання. Референдум або представницький орган влади в особі Президента чи вищого законодавчого органу влади – Парламенту, зможе прийняти до виконання Екологічну Конституцію Землі.

Ратифікація, яка мала б слідувати за ухваленням Екологічній Конституції Землі за пропонуванням ухваленням Екологічної Конституції землі на Міжнародній Екологічній Асамблеї чи на сесії Гекнеральної Асамблеї ООН, наприклад, передбачає систему поправок і систему застережень. І кожен парламент висловить свої застереження і таким чином багато положень Екологічної Конституції Землі можуть виявитись нереалізованими для ряду держав.

У сучасному глобальному громадянському суспільстві люди готові довірити еліті, яка сформулює такий проект такої Конституції і ідея, яку висунули 17 років тому вчені проф. Ю.Ю. Туниця і проф. М.В Костицький, тоді буде мати право на існування.

І ще я хотів би проілюструвати, як наукові ідеї стають надбанням практики на прикладі моїх пропозицій щодо формування нової галузі права, яка називається повітряним правом. В принципі, прослідковується абсолютний зв'язок з цими питаннями, які ми сьогодні обговорювали.

В Конституції України закріплено право власності Українського народу на природні ресурси, в тому числі на атмосферне повітря. Формується галузь права – атмосферно-охоронне законодавство. Загальновизнана галузь законодавства повітряне право де-факто є авіатранспортним правом. А право власності українського народу на хімічний склад повітря (саме так дано визначенням атмосферного повітря в статті 1 Закону України „Про охорону атмосферного повітря”) фактично є правом власності на хімічну складову, яка перебуває у постійному русі і може знаходитися у рамках суверенної території України нетривалий час. Згадаємо, що теорія академіка В.М. Сукачова була реалізована в лісовому законодавстві. Його уявлення про ліс як біогеоценоз, екосистему, нами сприймається як норма. Таким чином, відносини, пов'язані із спорудженням лісових доріг, веденням господарської діяльності у лісах, регулюються нормами лісового права. Коли ж екологи починають говорити про використання повітряного простору для переміщення літаків і спорудження висотних споруд – то це сприймається, як нонсенс.

Тому зараз необхідно говорити про зміну конституційної норми і закріплення права українського народу на повітряний простір. Право власності Українського народу на природні ресурси, у тому числі і на повітряний простір, передбачає обов'язок суб'єктів господарювання сплачувати екологічні податки у спеціальний соціальний бюджет, як це пропонує Михайло Папієв, з якого мають фінансуватися видатки на потреби громадянського суспільства. Ці кошти у майбутньому можуть стати

джерелом фінансування реалізації положень Екологічної Конституції Землі на національному рівні і відрахуванням у майбутній Світовий Екологічний Банк.

Ні для кого не є таємницею, що в основі прийняття будь-яких рішень, у тому числі екологічно значимих, лежить мораль і етика і екологічно значимих. Очевидно, що питання ухвалення та реалізації Екологічної Конституції Землі, а фактично урятування сучасної цивілізації, лежить у площині екологічної етики. Моральний імператив добра, як ідеал до якого ми хотіли би всі разом прагнути для того, щоб врятувати Землю для наших дітей і онуків, очевидно, теж мав би бути закріплений у якості однієї із норм, а можливо навіть глав Екологічної Конституції Землі.